

Aandachtspunten ministeries ter bespreking in de stuurgroep COVID-lucht

De drie bewindspersonen zijn in algemene zin positief over het onderzoeksvoorstel en het laten uitvoeren van dergelijk onderzoek. De volgende verzoeken en aandachtspunten zijn hierbij meegegeven en willen we bespreken met de stuurgroep:

1. het publiceren van tussenresultaten;
2. het opnemen van een internationale vergelijking,
3. het completeren van de onderzoeksgroep.
4. voor workpackage 1 (data COVID) willen we graag inzicht in hoeverre hier gebruik wordt gemaakt van databronnen die voor monitoring en onderzoek ten behoeve van COVID-bestrijding bij het RIVM reeds beschikbaar zijn.
5. Voor wat betreft workpackage 9 is de vraag of deze kan vervallen in verband met de reeds bestaande (en grotendeels door Rijk betaalde) structuur die deze functie kan uitvoeren (Kennisplatform Veehouderij en humane gezondheid).

Ad 1)

Hoewel hier geen vraag gesteld wordt interpreteren we de vraag of we van plan zijn tussentijds te publiceren, cq of dat kan / verstandig is. Voortgang van het project zal tussentijds met de ministeries besproken worden. Uitkomsten WP1 (gezondheidsdata) en WP2 (dataset infectiedruk en immuniteit in tijd en ruimte) zijn mijlpalen en worden niet gepubliceerd. Of de uitkomsten van WP3 tussentijds gepubliceerd en openbaar worden en daarmee gebruikt kunnen worden voor andere doeleinden moeten we bespreken (beslissing MIL). De uitkomsten van WP4-WP7 zullen in WP8 geïntegreerd worden en pas daarna integraal gepubliceerd.

Verwachting is dat partners het publiceren van tussenresultaten niet zo vanzelfsprekend vinden, omdat de uitkomsten anders zouden kunnen zijn als nog niet alle facetten in de duiding zijn meegenomen.

Ad 2)

Door het duiden van internationale studies voor het beleid zoals genoemd in WP9 en het vergelijken van de uitkomsten van deze internationale studies met het eigen onderzoek bij de integratie en duiding zoals voorzien in WP8, wordt voorzien in een internationale vergelijking.

Ad 3)

Ook hier wordt geen vraag of richting gegeven. Natuurlijk hebben we er aandacht voor en om te zien of we personen/groepen missen voor het onderzoeksprogramma benodigde competenties is hieronder een voorstel uitgewerkt wie welk WP gaat trekken, en wie in welk WP gaat participeren. Bij overeenstemming zal dit met IRAS (cs) besproken worden. In die dialoog moet ook duidelijk worden of we nog andere partijen nodig hebben in het team. Het resultaat kan dan aan de ministeries gemeld worden.

Voorstel trekker en participatie uit excel (ter discussie):

WP1 EPI trekker; DMG, GGD (voor beide participanten geen uren/kosten begroot zie excel)

WP2 EPI trekker; IRAS, WUR

WP3 MIL trekker; IRAS

WP4 EPI trekker; DMG, MIL, IRAS

WP5 DMG trekker; EPI, MIL, IRAS

WP6 IRAS trekker; DMG, EPI, MIL

WP7 EPI of IRAS trekker (alle ruwe data nodig; onderdeel voorstel IRAS); DMG, MIL

WP8 trekker hangt af van waar accent en wie geheel trekt 5.1.2e EPI, Z&O, DMG, MIL, IRAS, WUR

WP9 Z&O 5.1.2e /DMG 5.1.2e samen trekker; EPI, MIL, IRAS, WUR, GGD, KPF

Indien genetische analyses nog worden opgenomen/nodig zijn dan zouden IDS of Erasmus moeten aansluiten.

Ad 4)

Er wordt natuurlijk gebruik gemaakt van COVID data die RIVM heeft uit het COVID-bestrijdingsprogramma. Omdat het ook vertrouwelijke data betreft is er o.a. tijd nodig om een aantal zaken uit te zoeken, de data te verzamelen, data te koppelen aan CBS-omgeving, ontsluiten GGD data etc. en dit is opgenomen in WP1. Daarnaast kunnen mogelijk nog juridische aspecten een rol spelen voor het gebruik van de data en ook dit moet worden uitgezocht.

Ad 5)

In ons voorstel staat: "In WP9 is een apart spoor opgenomen voor beleidsadvisering om zo de lokale- en regionale partners te kunnen bedienen, die gevraagd worden om de zorgen en vragen uit de samenleving te duiden. Hier is ook ruimte opgenomen voor literatuuronderzoek, zodat bevindingen uit bijvoorbeeld onderzoek uitgevoerd in internationaal verband voor het beleid en stakeholders tussentijds kan worden gedeeld. In WP9 wordt daarom ook ruimte ingericht voor risico-communicatie."

Een belangrijk argument voor een aparte structuur voor beleidsadvisering is dat het onderzoek breder is dan alleen veehouderij. Veehouderij is weliswaar een belangrijke sector voor luchtkwaliteit, maar toch één van de sectoren en het match daarom niet om het alleen in het kennisplatform onder te brengen. Er is echter nauw contact met de mensen uit het kennisplatform en zij worden betrokken bij de beleidsadvisering net als andere relevante structuren. De duiding van wetenschappelijke (inter)nationale publicaties zoals voorzien in WP9 gaan veelal over andere onderwerpen dan veehouderij alleen. Daarnaast is er ruimte voor risico-communicatie in de breedte over luchtkwaliteit en COVID-10 en de communicatie over het programma. Dit alles vraagt duidelijk echt om uren en bemensing en bepaalde competenties.

Bijlage 1**Mail reactie ministeries op onderzoeksvoorstel luchtkwaliteit, veehouderij en COVID-19**

Van: [redacted] - DGMI <[redacted]@minienw.nl>
Datum: 15 januari 2021 om 12:17:03 CET
Aan: [redacted] <[redacted]@rivm.nl>
CC: [redacted] <[redacted]@mininv.nl>, [redacted] <[redacted]@minvws.nl>, [redacted] <[redacted]@minienw.nl>
Onderwerp: reactie op onderzoeksvoorstel

Beste [redacted]

Dank nog voor jullie onderzoeksvoorstel m.b.t. de relatie tussen luchtkwaliteit, veehouderij en COVID-19. Hierbij informeer ik je mede namens [redacted] en [redacted] over de terugkoppeling van onze bewindspersonen op het onderzoeksvoorstel naar de relatie tussen luchtkwaliteit, veehouderij en COVID-19.

Alle drie bewindspersonen zijn in algemene zin positief over jullie onderzoeksvoorstel en het laten uitvoeren van dergelijk onderzoek. Wel zijn nog een aantal verzoeken en aandachtspunten meegegeven. Dit betreft het publiceren van tussenresultaten, het opnemen van een internationale vergelijking en completeren van de onderzoeksgroep. Voor workpackage 1 (data COVID) willen we graag inzicht in hoeverre hier gebruik wordt gemaakt van databronnen die voor monitoring en onderzoek ten behoeve van COVID-bestrijding bij het RIVM reeds beschikbaar zijn. Voor wat betreft workpackage 9 is de vraag of deze kan vervallen in verband met de reeds bestaande (en grotendeels door Rijk betaalde) structuur die deze functie kan uitvoeren (Kennisplatform Veehouderij en humane gezondheid).

Graag gaan we met jullie in gesprek over hoe te komen tot een onderzoeksvoorstel waarop we over kunnen gaan tot opdrachtverlening. Voor het plannen van een afspraak is reeds contact opgenomen met [redacted]. Qua tijdspad zouden we graag binnen twee weken een aangepast onderzoeksvoorstel willen ontvangen.

Hartelijke groet,

[redacted]

Bijlage 2**Informatie WP1 en WP9 uit onderzoeksvoorstel luchtkwaliteit, veehouderij en COVID-19****WP1. Collectie en ontsluiting gezondheidsdata**

Welke gezondheidsdata beschikbaar en bruikbaar zijn en vervolgens toegankelijk kan worden gemaakt voor toepassing in WP4-7 vergt nog aandacht. Een aantal voor het onderzoek noodzakelijke kenmerken wordt al routinematig in verschillende registratiesystemen verzameld (Gemeentelijke Basisadministratie, adreslocatie, gezondheidskenmerken, zowel COVID-19 gerelateerd, als meer generiek gebaseerd op medicatiedata, huisartsregistratie, ziekenhuisopnamen en sterfte). Deze data is al grotendeels beschikbaar binnen een afgeschermd omgeving bij het CBS zodat de informatie gezamenlijk, zonder onthullingsrisico's, kan worden gebruikt. Een belangrijke randvoorwaarde is dat informatie over COVID-19 meldingen, inclusief BSN, aan deze afgeschermd omgeving wordt toegevoegd. Andere belangrijke gezondheidsdata zijn individuele test-positieve en test negatieve gegevens, die beschikbaar moeten worden gesteld. Het gebruik van deze informatie moet geborgd

zijn wat betreft privacy en overige juridische aspecten. Op basis van adreslocaties van de COVID-19 meldingen (ziekenhuisopname, IC-opname en sterfte) en die van geteste personen kan informatie uit andere werkpakketten worden toegevoegd.

Zie paper L/D: Laboratory-confirmed COVID-19 is mandatory notifiable in the Netherlands and all notified patients with a disease onset before 1 June 2020 were included in this study. For this, on 9 July 2020, data were extracted from the national database at the National Institute for Public Health and the Environment, to which all 25 Public Health Services in the Netherlands reported their PCR-confirmed COVID-19 cases. Patient data included age, gender, self-reported date of disease symptoms onset, hospitalisation, death, self-reported comorbidities, expected residence in a nursing home, being a healthcare worker, and the six-digit postal code of the residential address. Six-digit postal-code areas comprised on average about eighteen residential addresses. In case date of disease onset had not been registered, the date of notification to the Public Health Service was used as proxy. Patients for whom the database lacked other information required for this study (e.g. postal code or age) were excluded. Severely ill COVID-19 patients were defined as reported to be hospitalised and/or deceased.

WP9 versus Kennisplatform veehouderij

In WP9 is een apart spoor opgenomen voor beleidsadvisering om zo de lokale- en regionale partners te kunnen bedienen, die gevraagd worden om de zorgen en vragen uit de samenleving te duiden. Hier is ook ruimte opgenomen voor literatuuronderzoek, zodat bevindingen uit bijvoorbeeld onderzoek uitgevoerd in internationaal verband voor het beleid en stakeholders tussentijds kan worden gedeeld. In WP9 wordt daarom ook ruimte ingericht voor risico-communicatie.

WP9. Beleidsadvisering en (risico)communicatie Luchtkwaliteit, Veehouderij en COVID-19

Er is veel politieke, maatschappelijke en wetenschappelijke belangstelling voor het onderzoek naar luchtkwaliteit, veehouderij en COVID-19. Door de veelheid aan gevraagde maatschappelijk relevante adviezen rondom dit onderwerp, wordt voorgesteld om ook ruimte binnen dit project in te richten voor beleidsadvisering en (risico-)communicatie. Doel daarvan is om de behoefte aan bestuurlijke overdracht en inbreng van vragen te vertalen naar handelingsperspectieven door de verkregen kennis binnen dit project over luchtkwaliteit, veehouderij en COVID-19 te bundelen. Via de uitwerking van een gedegen communicatieplan zal voor eenduidige (risico-)communicatie gezorgd worden, waarbij voor kennisoverdracht zoveel mogelijk gebruik wordt gemaakt van en aangesloten bij bestaande structuren (o.a. landelijke GGD werkgroep Lucht, specifiek op het gebied van veehouderij de landelijke GGD werkgroep veehouderij, Kennisplatform Veehouderij en humane gezondheid, onderzoeksprogramma Veehouderij en Gezondheid Omwonenden (VGO)).

Bij aanvang van de opdracht wordt dit verder vorm gegeven met als doel om afstemming tussen de verschillende deelnemende organisaties, zowel ministeries als onderzoeksinstituten en GGD, te bevorderen. Te denken valt aan een kennisloket en klankbordgroep gericht op informatie uitwisseling tussen en met de ministeries, regionale en lokale overheden en maatschappelijke partners. Daarnaast kunnen Kamervragen via deze lijn gezamenlijk worden opgepakt.